

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 21.

Onsdagen den 17 juni.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 139, angående ändring i grunderna för upplåtelse av tomt-rätt samt utlämnande av byggnadslån inom tjänstemannasamhället vid Mörby m. m.;

nr 141, angående bemyndigande för vattenfallsstyrelsen att försälja till statens kraftverk hörande elektriska ledningsnät m. m.;

nr 140, angående ny ordinarie stat för pensionsstyrelsen m. m.;
och

nr 136, angående pension åt trädgårdsläraren Per Svenssons änka och omyndiga barn.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till särskilda utskottet nr 1 propositionerna:

nr 137, angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel;

nr 113, angående anordnande av elektrisk belysning m. m. i vissa trupperförbands kasernetablissemang; och

nr 111, angående uppförande av en tvätt- och badinrättning för arméns intendenturförråd i Boden;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 104, angående överlåtelse till lantförsvaret av visst område för att tilläggas Gottlands infanteriregementes övningsfält; samt

till särskilda utskottet nr 1 propositionen nr 110, angående anordnande av värmeledning och vattenklosetter inom generalstabens byggnad m. m.

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 21. 1

§ 3.

Vidare föredrogs, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande nr 3.

§ 4.

Statsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av nytt övningsfält för Karlskrona grenadjärregemente, föredrogs nu; och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

§ 5.

Ang. försäljning av Karlbergs kungsgård m. m.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Karlbergs kungsgård m. m.

Kungl. Maj:t hade i en den 14 maj 1914 avlåten, till statsutskottet för förberedande behandling hänvisad proposition, nr 75, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva,

att den nu å Karlbergs kungsgård förlagda krigsskolan finge å tid, som framdeles bestämdes, förläggas till Järvafältet,

att den av krigsskolan nu disponerade marken — Karlbergs kungsgård och den därunder lydande s. k. Solnaskogen samt det till krigsskolan upplåtna området av lägenheten Stenbrottet — finge — med undantag av de delar därav, vilka med därå befintliga byggnader borde enligt Kungl. Maj:ts beprövande bibehållas för visst ändamål eller som funnes böra överlåtas till statens järnvägar — kronan på det sätt avhändas, att därav kostnadsfritt upplättes de delar, som enligt en blivande stadsplan erfordrades till gator, torg och allmänna platser ävensom angränsande vattenområde, samt att de återstående delarna försåldes i den ordning, Kungl. Maj:t bestämde.

att av de inflytande försäljningsmedlen finge icke blott gäldas kostnaderna för själva försäljningen och utgifterna för ordnandet av gator, torg och allmänna platser utan även tagas i anspråk dels 1,275,000 kronor för vissa i statsrådsprotokollet närmare angivna markförvärv till Järvafältet dels ock det belopp, som framdeles kunde av riksdagen beviljas till uppförande av nytt etablissemang för krigsskolan,

att återstående försäljningsmedel finge, sedan 43,250 kronor tillgodoförts domänfonden, ingå till lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål, samt

att, i mån av behov, de medel, som erfordrades till gäldande av kostnaderna för nämnda markförvärv till Järvafältet, högst 1,275,000 kronor, ävensom till bestridande av kostnaderna för ordnande av gator, torg och allmänna platser, finge efter Kungl. Maj:ts beprövande av statskontoret förskjutas av tillgängliga medel.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. medgiva,

a) att den nu å Karlbergs kungsgård förlagda krigsskolan finge å tid, som framdeles bestämdes, förläggas till Järvafältet;

b) att den av krigsskolan nu disponerade marken — Karlbergs kungsgård och den därunder lydande s. k. Solnaskogen samt det till krigsskolan upplåtna området av lägenheten Stenbrottet — finge, i den ordning och med de undantag, som framdeles bleve av Kungl. Maj:t och riksdagen bestämda, försäljas;

c) att av de inflytande försäljningsmedlen finge tagas i anspråk dels 1,275,000 kronor för i statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden den 14 maj 1914 angivna markförvärv till Järvafältet, dels ock det belopp, som framdeles kunde av riksdagen beviljas till uppförande av nytt etablissemang för krigsskolan samt återstoden disponeras huvudsakligen för lantförsvarets behov, på sätt av Kungl. Maj:t och riksdagen framdeles bestämdes;

d) att, i mån av behov, de medel, som erfordrades till gäldande av kostnaderna för nämnda markförvärv, högst 1,275,000 kronor, finge efter Kungl. Maj:ts beprövande av statskontoret förskjutas av tillgängliga medel;

II. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för riksdagen framlägga en så vitt möjligt fullständig plan för den framtida användningen av de av krigsskolan disponerade områdena, upptagande ej mindre uppgift å de delar av desamma som skulle fråna försäljning undantagas, än även den ungefärliga ordningsföljd, i vilken försäljningen av de olika områdena vore avsedd att äga rum.

Vid utlåtandet funnos emellertid fogade reservationer av:

herrar *Eriksson* i Grängesberg och *Anderson* i Råstock, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för riksdagen framlägga dels förslag å den plats å Järvafältet som kunde befinnas lämpligast för förläggning av krigsskolan, samt plan för den ifrågasatta förflyttningen, dels ock en så vitt möjligt fullständig plan för den framtida användningen av de av krigsskolan nu disponerade områdena; samt

herr *Lindberg*.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade:

Herr *Anderson* i Råstock: Som synes av utskottets utlåtande, ha jag och herr *Eriksson* i Grängesberg jämte herr *Lindberg* ansett oss böra reservera oss mot det slut, vartill utskottet kommit, och jag skall med anledning därav tillåta mig att säga några ord för att angiva skälen för den ståndpunkt, som jag för min del intagit till föreliggande kungliga proposition. Jag vill säga några ord, änskönt jag vet, att man måste förut-sätta, att utsikterna icke äro stora att välta ett så gott som enhälligt statsutskotts utlåtande. Men i hopp att det ändock skall finnas vara åtskilligt av reson i vad jag har att andraga har jag tillåtit mig att begära ordet.

Vad då först frågan om förflyttning av krigsskolan från

Ang. försäljning av Karlbergs kungsgård m. m.

(Forts.)

Karlberg vidkommer, är det enligt min uppfattning så, att därmed icke alls brådskar för närvarande, och jag stöder mig då på inspektörens för militärläroverken skrivelse den 13 januari 1914, där han säger, att det icke finnes något omedelbart behov av förflyttning av krigsskolan. Dessutom är det enligt mitt förmenande så, att man lämpligen kan låta med ett sådant beslut anstå, tills man först fått klart för sig, om det är absolut av nöden att förflytta skolan — och att så kommer att bli i en framtid, därom kunna vi vara överens — men framför allt vart den skall flyttas och planläggningen av själva förflyttningen. I det fallet har man icke annat att tillgå än den utredning, som finnes i propositionen, och den är enligt mitt förmenande synnerligen knäpphändig. Man har så att säga skisserat upp, både att förflyttningen är behöflig, vart den skall ske och hur den skall ske. Man vet icke definitivt vare sig det ena eller det andra, vilket enligt mitt förmenande är en ganska stor brist i utredningen.

Vidare är det en annan sak, som kommit till synes i departementchefens uttalande på sid. 23 i propositionen, på vilken jag icke kan underlåta att fästa uppmärksamheten i detta sammanhang. Det heter nämligen där: »Under överläggning med statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har jag emellertid kommit till den åsikt, att med hänsyn till de stora krav, som lantförsvaret för närvarande ställer på statsverket, domänfonden icke lämpligen bör tillgodoföras mera av ifrågakvarande försäljningsmedel än som utgör det kapitaliserade värdet av de inkomster, som domänfonden hittills årligen haft av nyss nämnda delar av Solnaskogen och lägenheten Stenbrottet.»

Nu är det ju möjligt, att det kan finnas skäl, som äro nog så talande enligt de båda departementchefernas åsikt, men jag för min del kan verkligen icke finna det riktigt att på detta sätt försöka — jag tillåter mig att använda det ordet — gömma undan en sak, som man rättvisligen borde ha lagt på annat sätt. Man får genom detta förfaringssätt — eller man beräknar åtminstone, att man därigenom skall få — en större summa att användas för lantförvarsändamål, än som framgår av propositionen. Man tillgodoför på en omväg lantförsvarets fond för byggnader m. m. medel, som domänfonden egentligen, om det vore rätt, skulle ha.

Jag har velat citera detta statsrådets yttrande för att fästa uppmärksamheten på, att man däri gjort fränsteg från de principer, man hittills velat tillämpa, nämligen att varje sak skall draga sina egna kostnader obeskurna, så att det är möjligt för riksdagen och allmänheten att bedöma, vad varje sak har för kostnader och har för inkomster. Det har icke skett här, och jag har velat fästa uppmärksamheten på den saken.

Därtill har jag i reservationen, som jag hoppas, att kammarens ledamöter ha läst, fäst uppmärksamheten på, att det är möjligt, att det gives andra utvägar till utnyttjande av Karl-

bergs kungsgård än att enbart säga, att vi skola i dag besluta om försäljning av densamma. Jag har tillåtit mig påpeka detta, emedan jag anser det vara litet för lättvindigt att icke ha någon annan utväg till hands än att avyttra en så värdefull egendom, som här är ifråga. Det har för övrigt förelagts en utredning om huru stor summa man skulle kunna komma att få in genom försäljningen, vilken ger mig rätt i mitt antagande, att marken är synnerligen värdefull, i synnerhet som man beträffande denna värdering sagt, att den är så låg, att man kan beräkna en mycket högre summa. Det bör från denna synpunkt icke vara någon risk för det allmänna att avstå från försäljningen för närvarande och vänta med det principiella beslutet, till dess man får se, vilken plan man fått till stånd, och till vilket resultat man kommit med anledning av den planens framläggande. Jag tycker, att det passar minst lika bra att först då upptaga frågan om egendomens försäljning eller utnyttjande på annat sätt till definitivt avgörande.

Ang. försäljning av Karlbergs kungsgård m. m.
(Forts.)

Det har i samband med denna fråga om försäljning av Karlbergs kungsgård hemställts om rätt till inköp av två ganska stora egendomar. Beträffande denna inköpsfråga är att märka, att det, så vitt jag kunnat finna, i den s. k. Ladugårdsgårdskommissionens betänkande ursprungligen ifrågasatts, att dessa egendomar skulle köpas in. Det är verkligen riktigt, men man har gjort det med ett bestämt undantag. Man ser det i kommissionens förslag, som finnes återgivet å sid. 4 och 5 i propositionen. Där säges, att de under Edsberg lydande gårdarna Väsby, Hög och Knista kunde för ändamålet undvaras. Nu har jag för min del den bestämda uppfattningen, att man icke ens behöver köpa in Säby, då det ju är tämligen klart, såsom vi också tillåtit oss säga i reservationen, att man icke bör lägga mer än vad som är absolut nödvändigt av landets odlade jord till militära övningsfält, då vi genom en sådan användning ha att påräkna en synnerligen minimal avkastning av densamma. Det har enligt mitt förmenande icke bevisats, att dessa områden äro behöfliga ens för övningsfältet i fråga, då man ju redan nu för ändamålet disponerar ett så pass stort område som omkring 7,000 tunnland, såsom det påpekas i reservationen. Beträffande denna siffra är den anmärkningen att göra, att det enligt de senaste upplysningarna icke skall vara mer än 6,400 tunnland, men detta förändrar icke situationen i nämnvärd mån. Kanske kan jag tillåta mig säga, att uppgifterna från vederbörande icke ha varit så definitiva någon gång, då utskottets avdelning behövt dem, utan varit i någon mån växlande. Men det är kanhända svårt även här att hålla reda på det definitiva ytområdet. Jag vill icke klandra detta, ehuru jag finner det egendomligt att man icke, då det ifrågasättes så stora utvidgningar, säger bestämt ifrån, huru stort område redan nu disponeras för ifrågavarande ändamål. Det har sagts, allra skarpast både i propositionen och av de medlemmar i utskottet, som gått

Ang. försäljning av Karlbergs kungsgård m. m.

(Forts.)

med på bifall till propositionen, att detta område är absolut behöfligt för åstadkommande av nödvändiga skjutövningar för artilleriet. Då kan jag kanske tillåta mig stryka under den omständigheten, som omnämnes i reservationen, att det redan nu går för sig att verkställa ganska krävande skjutövningar därute på det område, vi nu ha. Det visade sig nämligen vid ett besök, som avdelningen gjorde därute, att man låtit bygga upp särskilda fort, som man vid blivande övningar i sommar eller i höst skulle skjuta sönder. Och då det redan nu låter sig göra, förvånar det mig, att man icke i fortsättningen kan nöja sig med det område, som finnes, allra hälst man på håll, där man blivit tillfrågad om behövligheten och möjligheten av att efter de nya markförvärven kunna utföra alla skjutövningar vid Järva, har förklarat med stor tvekan, att så kunde ske, och på några håll sagt bestämt ifrån, att icke alla övningar kunna dit förläggas. Så finner man på sid. 13 i propositionen, huru exempelvis artilleriinspektören i sin skrivelse den 3 januari 1914 om denna sak yttrat sig på följande försiktiga sätt, att han anser, att övningsfältet kan utnyttjas som skjutfält för artilleriet. Men på sid. 14 i propositionen, där det dock talas om samma sak, säger man, sedan det anförts något om skottlinjerna vid Marma och vid Järvafältet, i sista satserna av andra stycket: »På grund härav anser jag, att Marma skjutfält allt framgent behöver tagas i anspråk för artilleriets räkning, och att positionsartilleriets skjutningar till stor del fortfarande böra förläggas dit, även om vissa av desamma kunna äga rum å Järvafältet.»

Sedan säger man längre ner, att man skulle kunna tänka sig, att om Järvafältet utvidgades enligt nuvarande förslag Svea artilleriregemente där skulle »kunna utföra samtliga sina skjutningar, vilket naturligtvis även skulle vara fallet med Upplands artilleriregemente, för så vitt tiderna för skjutningarnas utförande kunde på lämpligt sätt fördelas mellan regementena, ty man kan ej förutsätta, att bägge regementena samtidigt skola kunna utföra sina skjutningar därstädes. Men genom en dylik tidsfördelning komme Svea och Upplands artilleriregementen att inkräkta på varandras övningstider, vilket särskilt under repetitionsövningarna är menligt, något som erfarenheten från nuvarande förhållanden jämväl bestyrker. Härtill kommer dessutom, att för Upplands artilleriregemente fordras förläggning till Järvafältet under skjutperioden. Jag anser fördenskull fördelaktigast, att endast en del av Upplands artilleriregementes skjutningar beräknas framdeles bliva förlagda till Järvafältet, under det att de övriga fortfarande förbliva å Marma.»

Man har alltså icke vågat ifrågasätta, att man skulle vinna vad man verkligen velat vinna, nämligen att alla skjutövningar skulle kunna förläggas dit, och då synes det mig, att detta i mycket hög grad förringar de skäl som anförts för behovet av det ifrågasatta markförvärvet. Man har, så att säga, lagt fram ett förslag, och man har begärt det mesta möjliga, synes det mig,

för att få det största möjliga utrymmet, men man har icke talat om, att man redan såsom det nu är ställt kan utföra en ganska stor del av vissa krävande skjutningar därute.

Ang. försäljning av Karlbergs kungsgård m. m.

(Forts.)

För att bemöta denna invändning, att artilleriet redan nu kan skjuta därute, har man bland annat sagt, att man behöver kunna skjuta i flera riktningar, man måste kunna rikta in kanonerna i alla möjliga riktningar. Men, mina herrar, jag frågar: huru stora övningsfält behöva vi då ha? Jag tror vi gjorde synnerligen klokt, om vi för denna gång helt och hållet såge bort från dessa synpunkter och endast hölle oss till det, som är ekonomiskt fördelaktigt, och detta måste, enligt mitt förmenande, vara att icke lägga ut *mera* av den öppna jorden till skjutfält än vad som är *absolut nödvändigt och ofrånkomligt*.

Jag har med dessa enkla och korta ord, herr talman, velat motivera skälen för den av mig och herr Eriksson i Grängesberg avgivna reservationen, till vilken jag tillåter mig yrka bifall.

Hans Excellens herr statsministern: Herr talman, mina herrar! Innan jag försöker med några ord bemöta reservationen och det nyss hållna anförandet skall jag tillåta mig yttra något om min ställning till det förslag, som vunnit nästan enhällig anslutning inom statsutskottet.

Statsutskottets förslag skiljer sig från den kungl. propositionen huvudsakligen i två avseenden. Dels förutsätter statsutskottet i sitt förslag, att ett nytt riksdagsbeslut skall fattas beträffande den ordning, som bör iakttagas och de undantag, som kunna behöva göras vid försäljningen av Karlbergs kungsgård, dels uttalar sig utskottet på annat sätt än propositionen om dispositionen av överskottet av de inflytande medlen.

Vad det förra angår, nämligen att ordning för och undantag från försäljningen skulle bli föremål icke blott för Kungl. Maj:ts utan även för riksdagens beslut, så finner jag mig oförhindrad att acceptera utskottets förslag. Huvudsaken är nämligen, att det för närvarande fattas ett principiellt beslut om försäljning, vilket möjliggör, dels att medel ställas i utsikt för förvärfv av den för utvidgning av Järvafältet nödiga marken, dels också att man har en fastare grund att stå på vid det långvariga och dyrbara planerandet av bestämmelserna rörande försäljningen.

Den andra skiljaktigheten torde jag huvudsakligen få betrakta som en följd av den första. Jag antager, att statsutskottet har ansett, att då undantagen från försäljningen komma att bli föremål för beslut icke blott av Kungl. Maj:ts utan även av riksdagen, det varit omöjligt att fixera huru stort belopp, som skulle tillfalla domänfonden, eller som eljest med anledning av dylika undantag måste frånräknas försäljningssumman. Under denna förutsättning har jag för min del icke heller i denna punkt något att invända mot utskottets hemställan, då jag nämligen vågar förutsätta, att den rena behållning, som uppkommer genom försäljningen, kommer att användas för lantförsvarets behov.

Ang. försäljning av Karlbergs kungsgård m. m.

(Forts.)

Förhållandet är ju det, att den mark, om vars försäljning här är fråga, för närvarande disponeras för lantförsvarets behov. Domänstyrelsen kan icke draga någon annan reventy av den samma än den, som i propositionen är omtalad, och det synes under sådana förhållanden icke obilligt, att den, som har dispositionsrätten och icke gärna kan berövas den, även skall få inkomsten av försäljningen, en inkomst som den andra parten, domänstyrelsen, icke kan erhålla utan att krigsskolan frånträder sin dispositionsrätt.

Om jag därefter övergår till reservationen, så är det alldeles riktigt, vad som säges där, att frågan om krigsskolans förflyttning icke för ögonblicket är av trängande beskaffenhet. Men det är väl att märka, att även sedan beslut därom fattats denna förflyttning kräver ganska lång tid. Vidare är det att märka, att så vitt jag vet, alla hörda myndigheter äro ense om att krigsskolans område redan nu är mycket knappt på grund av de krigsskärningar, som kommit till stånd för statens järnvägar och andra ändamål, och att övningsplatsen kommer att bli allt mer och mer otjänlig.

Det har då syntts vara, såsom utskottet uttrycker sig, ett klokt förutseende att begagna detta tillfälle — då man har anbud på en även ur en annan synpunkt nödvändig mark, nämligen Säby och de övriga egendomarna därute — för att fatta beslut om förflyttning och försäljning. Ett principiellt beslut om förflyttning av krigsskolan och om försäljning av marken torde vara nödvändigt, för att man skall kunna draga några växlar på den därigenom inflytande inkomsten till gäldande av kostnaderna för förvärf av Säby m. m. egendomar. Även ur denna synpunkt förefaller mig ett principiellt beslut i nämnda riktning vara synnerligen av behovet påkallat.

En huvudpunkt i frågan är naturligtvis den, huruvida utvidgningen av Järvafältet är nödvändig eller icke. Därvidlag ber jag få hänvisa till vad i propositionen är anfört ur de sakkunniga myndigheternas utlåtanden, vilka jag för min del kanske läser på ett något annat sätt än den siste ärade talaren. Jag har funnit, att genom det föreslagna markförvärvet en högst väsentlig inskränkning komme att ske i nödvändigheten att företaga de tidsödande och dyrbara förflyttningarna av artilleri till Marma. Marma skjutfält kommer fortfarande att behövas för viss del av skjutningarna, särskilt positionsartilleriets, men det kommer att behövas i vida mindre grad än förut, och därigenom kommer man att spara både tid och kostnad.

Det förefaller mig, att det här i artilleridepartementets utlåtande står med klara ord, att Svea artilleriregemente efter den föreslagna utvidgningen skulle kunna å Järvafältet utföra samtliga sina skjutningar. Då Svea artilleriregemente och Upplands artilleriregemente hava behov av alldeles likadant fält följer därav, såsom det vidare heter, att även Upplands artilleriregemente skulle kunna utföra alla sina skjutningar där. Om denna

förhoppning skall kunna förverkligas eller icke, beror uteslutande på, om det går att jämka med tiderna för de båda regementenas skjutningar, så att de icke gå varandra i vägen. Huvudsaken är ju emellertid, att Järnafältet är ett övningsfält för de regementen, som äro förlagda till Stockholm eller dess närhet. Och för det här förlagda fältartilleriregementet är, såsom i klara ord uttalas, fältet tillräckligt som skjutfält, varjämte det delvis kan användas för Upplands artilleriregemente. Och om det icke kan användas mera, så beror det uteslutande därpå, att icke två regementen kunna där övas samtidigt.

Ang. försäljning av Karlbergs kungsgård m. m.
(Forts.)

Vad positionsartilleriregementet angår, så råda med avseende på detta särskilda förhållanden, då positionsartilleriregementet för sina övningar har behov av en ofantligt stor skottvidd, en skottvidd så mycket större än det ett vanligt skjutfält erbjuder, att det icke kan ifrågasättas, att ett vanligt skjutfält skall vara tillräckligt för alla ett positionsartilleriregementes övningar.

Under sådana förhållanden förefaller det mig, som om högst väsentliga fördelar i övningsavseende vore förenade med förvärvet av dessa egendomar att tilläggas Järnafältet. Vidare förefaller det mig, som om under denna förutsättning tidpunkten för dessa egendoms förvärvande vore synnerligen gynnsam. Och för erhållande av medel till detta markförvärv, som tillika möjliggör förflyttning av krigsskolan, är det nödvändigt, såsom statsutskottet framhållit, att riksdagen fattar ett principiellt beslut om krigsskolans förflyttning och om försäljning av dess mark.

Således, med fränseende av de skiljaktigheter, som förefinnas mellan Kungl. Maj:ts förslag och utskottets utlåtande, tillåter jag mig, herr talman, att anhålla om bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Råstock: Jag skall bara säga några ord till i denna sak, och jag skall då be att få konstatera, att det icke hela tiden varit fråga om att köpa in bägge dessa områden åtminstone. Det synes mig, att man fått litet större aptit under tiden, än man haft från början. På sidan 5 i propositionen återfinnes det huvudsakliga i arméfördelningschefens förslag om inköp av egendomen Säby. Det heter där på slutet: »Arméfördelningschefen ville därför föreslå inköp av egendomen Säby, synnerligast som till hans kännedom kommit, att detta nu kunde ske för jämförelsevis gott pris — vilket, efter vad erfarenheten i liknande fall visat, sannolikt icke skulle bliva händelsen längre fram i tiden.» Där tycks det, som om man skulle haft tillräckligt av egendomen Säby, och det tycks också, som om det starkaste skälet man velat åberopa vore det jämförelsevis billiga priset. Vad priset beträffar, vill jag vädja till kammarens lantmän här, om de kunna tycka, att det är så billigt pris för dessa egendomar, då man vet, att den utvidgning det

Ang. försäljning av Karlbergs kungsgård m. m.
(Forts.)

är fråga om uppgår till 2,500 tunnland, och att det skulle komma att kosta den summa, som i propositionen angives, eller 1,275,000 kronor.

Det är också en annan jämförelse, som jag skall tillåta mig att göra, nämligen en jämförelse med det köp, som vi nyss beslutat, där man för Karlskrona grenadjärregemente inköpt omkring 554 tunnland mark och där vederbörande och även utskottet till och med varit så generösa, att de tagit det största området av de tre föreslagna. Det anses tillräckligt i det fallet, och det är ju möjligt, att det regementet är mindre och därför kan reda sig med något mindre övningsplats, men det förefaller mig verkligen, som om övriga regementen det här är fråga om, nämligen Stockholms garnisonsregementen, skulle kunna reda sig med var för sig omkring dubbelt så stort område som nyss nämnts, i synnerhet som dessa områden äro lagda så, att de bilda en sammanhängande figur. Det är enligt min enkla syn på saken större möjligheter att ordentligt sköta övningarna, om det är ett sammanhängande fält, än om man får hålla sig på ett begränsat område av ett 500-tal tunnland, som det är vid Karlskrona grenadjärregemente.

Vad sedan det gynnsamma tillfället beträffar, som omnämnts av hans excellens statsministern, så är det ju på det sättet, att det har varit gynnsamma tillfällen åtskilliga gånger förut. Jag vill erinra om, att för de under Edsberg lydande gårdarna begärdes 1903 656,000 kronor, under det man den dag som i dag är begär 530,000 kronor. Det synes sålunda finnas möjligheter att kunna motse något lägre pris, om man blott icke har alltför bråttom och är alltför angelägen att visa vederbörande, att det behöva vi ha, och det behöva vi ha. Jag skall kanske tillåta mig att också säga, att även om försäljningspriset för en del av Säby gård, som kanske kan komma att bli behöflig någon gång i framtiden, skulle bli något högre, så får man se det mot den bakgrunden, att priset på Karlbergs kungsgård samtidigt stiger.

Här hava alla tecken gått i den riktningen, att den största förtjänsten legat på det område, där man ansett sig kunna pruta och pruta mer än ett hundratusental kronor, som skett på detta område, medan man på Säby-området ökat på några tiotusental kronor. Så ligger saken, och jag tycker sannerligen, att det är anledning för riksdagen att nu avslå framställningen och gå med på den utredning, som här ifrågasättes. Det är ganska egendomligt för övrigt att finna, att även utskottet ansett sig behöva en utförligare plan för försäljningen av Karlberg, fastän ju utskottet gått till mötes i fråga om inköpet av de nya gårdarna. Jag har av det som anförts i propositionen och det som nu här anförts icke kunnat känna mig övertygad om vare sig det principiellt riktiga i att avhända sig det dyrbara området vid Karlberg eller att nu definitivt besluta det övriga, som är föremål för andra kammarens behandling, varför jag fortfa-

rande tillåter mig att yrka avslag på statsutskottets hemställan och bifall till min reservation.

Ang. försäljning av Karlbergs kungsgård m. m.

(Forts.)

Herr vice talmannen, som under herr Andersons i Råstock anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav här-efter ordet till

Herr Andersson i Skivarp, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag har icke deltagit i den slutliga behandlingen av detta ärendet inom utskottet, men jag kan ändå icke underlåta att säga min mening i detta fall. Den överensstämmer fullkomligt med det utlåtande, utskottet har lämnat. Man kan icke i detta fall i någon mån jämföra förhållandena i Karlskrona med dess lilla regemente med förhållandena i Stockholm, där så många regementen hava sin förläggningsplats. Och icke nog med att det är så många regementen, som äro förlagda i Stockholm, men där finnes artilleriregementen, som behöva vida större områden för sina övningar, än vad som behövs vid Karlskrona grenadjärregemente. Likaledes är det naturligt, att med de flera kavalleriregementena i Stockholm det behövs helt andra områden att röra sig på, än vad grenadjärregementet i Karlskrona behöver.

Vad själva köpet beträffar, så sade den siste talaren, att priset nu nedgått med 100,000 kronor, och att om vi väntade ännu något längre, så kanske det skulle bli ännu något billigare. Det är omöjligt för mig att säga, huru det kommer att gestalta sig i det fallet, och det är nog omöjligt även för den andre talaren. Men man kan dock tänka sig, att när det är fråga om egendomar, som ligga så nära Stockholm som dessa, så går det icke att pressa ned priset i det oändliga, utan de komma nog framdeles att stiga. Om vi då behöva egendomarna, och om då, såsom troligt är, de äro splittrade i mindre egendomar, så blir det nog andra och högre pris, än det nu är fråga om.

Beträffande försäljning av kungsgården Karlberg, så är det ju förutsatt, att riksdagen därvid skall höras. I den andra punkten av utlåtandet är nämligen förslaget en skrivelse till Kungl. Maj:t, att innan försäljningen kommer till stånd, riksdagen skall höras över vilka delar, som skola försälas, och i vilken ordning försäljningen skall ske. Således har utskottet där föreskrivit, huru det skall gå till, så att ingenting kan komma ifråga, som icke är av riksdagen medgivet. Och det behöves ju icke försälas i dag eller i morgon; det är redan framhållet av hans excellens statsministern, att det behövs åtskilliga utredningar, innan krigsskolan kan flytta. Det kommer således troligen att dröja ganska länge.

Alla skäl tala för förslaget, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. försälj-
ning av Karl-
bergs kungs-
gård m. m.
(Forts.)

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag är ju icke inne i militära spörsmål, men jag vill bara som lekman uttala, att man måste tycka, att det är ett ofantligt område av odlad jord, som kan föda ännu många flere människor, vilket på detta sätt går bort från landets inkomstmöjligheter. Ett så ofantligt område som 7,000 tunnland tycker man skulle kunna räcka en stund för våra förhållanden, så att man sålunda icke skulle behöva utvidga det ännu mera.

Varför jag särskilt begärde ordet var, att detta utlåtande och denna kungl. proposition är ett utslag av den ensidiga syn, som lägges här på alla saker, då man för fram »försvaret främst» utan att på samma gång tänka på en så ofantligt viktig jordfråga och även social fråga, som denna fråga är. Och den sociala frågan är enligt min uppfattning den främsta frågan.

Det är två synpunkter, som framställa sig här. För det första, att Stockholm är en ofantlig kommun, som lider av storstadens trångboddhet och många andra vanskligheter, samt sålunda behöver stora möjligheter att allt mer och mer utvidga sig i framtiden för att kunna bli en trädgårdsstad, varigenom också endast kan förverkligas en del av det önskemål, som herr Lindman med flera framfört i en stor motion i riksdagen, nämligen att förebygga osedlighet i landet och skapa lugnare och tryggare förhållanden. Det kan icke ske annat än genom ett sunt levnadssätt och en sund statsbildning, under det att trångboddhet i stora städer bidrager till de olägenheter, som herr Lindman utvecklat i sin motion.

Vad är det då för ett sätt att avstänga denna stora stads utvecklingsmöjligheter för framtiden, avstänga hela norra sidan genom att där placera sådana ofantliga exercisfält och ödelägga bondgårdar, som kunde föda ofantligt många människor och framför allt kunde bli hem för ofantligt många Stockholmare, där de kunde bo under dragligare förhållanden. Den synpunkten är alldeles förbisedd här. Det går icke an att på detta sätt avklippa Stockholms stads möjligheter till en utveckling i sund riktning. Exercisfält borde naturligtvis förläggas längst bort i någon landsända, där det finnes ofruktbara tallmoar. Det hade varit en lämplig plats för dessa exercisfält.

Det är en annan sak, som jag vill rikta mig särskilt emot i utskottets betänkande. Det är så karaktäristiskt, när utskottet skriver så här — och den tankegången ligger nog bakom den kungl. propositionen också —

»I samma mån som Stockholms stads bebyggande fortskrider till Karlbergsområdenas omedelbara närhet erhålla dessa områden såsom byggnadsplatser ett så betydande värde, att det utan tvivel kommer att framstå såsom alltmer oförenligt med god ekonomi att fortfarande använda större delen av desamma till övningsfält.»

Där ser man således, att staten tänker: nu skola vi uppträda här som jobbare också; här skola vi tillåta byggandet av 5- eller 6-våningshus och alltså få ofantligt mycket betalt för tomterna. Hur folket, som bor i dessa hus, har det, det intresserar fortfarande icke statsmakten. Statsmakten är icke en person, som har faderlig omsorg om alla sina medborgare. Den är en jobbare. som icke frågar efter,

hur medborgarna komma att få det, och därför gnuggar man händerna vid tanken på, vilka ofantliga summor man skulle kunna få ut genom att bebygga dessa tomter på ett hygieniskt orimligt sätt. Detta är nog en ganska god ekonomi och fördelaktigt ur militär synpunkt, men det är förkastligt ur folkhälsans synpunkt. Och jag har velat inlägga en bestämd protest mot detta betraktelsesätt i såväl den kungl. propositionen som utskottsbetänkandet. När skall man komma därhän, att statsmakterna intressera sig för jordfrågan på rätta sättet och då bland annat förstå, att när man planlägger sådana här områden, så skall man absolut förbjuda annat än trädgårdsstäder och förbjuda stora hyreskaserner, som beröva folket tillgång på frisk luft, ljus och naturlig glädje. Jag finner detta utskottsbetänkande så ofantligt betänkligt, då det ställer i utsikt, att utvecklingen skall gå i en riktning av nya förstäder med sådana här 5- och 6-våningshus. Jag vill i herrarnes åtanke rekommendera en motion, som jag väckt vid denna riksdag, med yrkande på lag, som förbjuder över hela landet uppförande av hus till uthyrning till större höjd än 2 å 3 våningar. Om detta förslag hade åtföljts av en sådan lag jämte en stadsplan, som verkligen tillgodosett, att det blivit en trädgårdsstad, så hade jag icke haft någonting att anmärka, men det är icke det, som ligger bakom, utan man ser endast med nöje, att man får det mesta för tomterna och man ödelägger folkets ekonomi för att få pengar till försvarsåtgärderna. Det är dessa synpunkter, och för att åstadkomma en opinionsyttring, visserligen en maktlös sådan, som jag nu har yttrat mig, och jag yrkar därför avslag på såväl Kungl. Maj:ts förslag som utskottets betänkande.

Ang. försäljning av Karlbergs kungsgård m. m.
(Forts.)

Efter det herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, yttrade:

Herr Lindberg: Som av det föreliggande betänkandet framgår har jag avgivit en blank reservation, och jag har begärt ordet för att giva en liten förklaring över min mening med detta.

Jag kan icke fullständigt dela mina medreservanterns mening i frågan rörande förflyttning av krigsskolan vid Karlberg. Jag är nämligen tämligen övertygad om, att det vore klokt, om riksdagen redan nu vore i tillfälle att uttala sig för krigsskolans förflyttning från Karlberg till Järvafältet. Det har nämligen visat sig att föreliggande arbeten med järnvägens utvidgning och dylikt komma att göra sådant intrång på krigsskolans övningsfält, att det ur flera synpunkter kan anses fördelaktigt, att krigsskolan kan förflyttas längre ut. Men i övrigt och särskilt vad angår inköp av de nya egendömnarna, som skulle läggas till övningsfältet, så delar jag fullständigt de övriga reservanternas mening i detta avseende, och jag har med min reservation velat avgiva, till den kraft och verkan det hava kan, en protest mot dessa i mitt tycke alltför vidlyftiga anspråk, som göras ifrån arméföreläggningens och krigsledningens sida på att få lägga under sig så

Ang. försäljning av Karlbergs kungsgård m. m.
(Forts.)

stora stycken av den till åkerbruk och andra nyttiga ändamål tjänliga jorden till övningsfält. När man har ett område, som efter vad framgår av handlingarna har en storlek av omkring 6,400 tunnland, till övningsfält, så kan man ändå icke låta sig nöja med detta utan vill ha ännu tusentals tunnland. Man motiverar det med, att det är nödvändigt att ha dessa stora områden för att kunna driva skjutövningar i tillräcklig omfattning. Nu framgår ganska tydligt av den kungl. propositionen, att man kan, om man vill, begränsa sig till att använda det område, man nu har, till vissa skjutövningar, men man säger, att om man ställer upp kanonerna i särskild ställning och vill skjuta i nordlig riktning, räcker icke det nuvarande fältet till, utan därtill behövas de egendomar, som äro föreslagna till inköp nämligen Väsby, Hög och Knista, för att, som sagt kunna skjuta i viss angiven riktning nämligen nordlig, med skjutställningen Spånga—Järfälla och Hästa—Järfälla. Jag frågar vänligen: är det då så absolut nödvändigt att skjuta i den riktningen? Kan man icke nöja sig med att skjuta i den riktning där skjutfältet är av tillräcklig storlek? Utskottet har visserligen försökt att trösta sig med den förhoppningen, som utskottet uttryckt i sitt betänkande när däri säges: »Utskottet förutsätter, att i detta liksom i andra fall, där övningsfält hava en särdeles stor omfattning, vissa delar av övningsfältet komma att, i den mån det är möjligt, utan åsidosättande av det militära ändamålet, användas på ekonomiskt fördelaktigt sätt, särskilt genom upplåtande för jordbruk.» Utskottet hyser som sagt den förhoppningen, att man fortfarande skall kunna använda stora delar av övningsfältet till jordbruk, men jag tror att herrarna i allmänhet, som sysslat med dessa saker, skola ställa sig betänksamma inför dessa förhoppningar. Det är nog icke något nämnvärt jordbruk, som kommer att drivas under krigsledningen, och det växer sannolikt icke några stora skördar i hjulspåren efter kanonerna. Jag har således den uppfattningen, att man här gör klokast i att yrka avslag och, herr talman, ehuru väl jag förut har tillkännagivit en i någon mån avvikande mening i fråga om förflyttningen av krigsskolan, finner jag mig under den situation, som nu föreligger, icke ha annat att göra än yrka bifall till reservationen.

Herr Tengdahl: Herr talman! Jag skulle kunna ha nöjt mig med att instämma med herr Lindhagen, men jag vill säga ett par ord för att uttala min förvåning över att man kan skriva en kungl. proposition så oerhört slarvigt, så man glömmer det väsentliga, glömmer det grundläggande för hela omdömet. Det är i detta fall, huru Karlberg skall bebyggas. Först är också valet av de sakkunniga, som skola uttala sig om värdet av Karlbergs mark, ganska betecknande. Jag känner dem såsom framstående män var och en för sig på andra områden, men med avseende på bostadsfrågan och särskilt dess sociala sida vågar jag påstå, att de icke alls äro några kännare. Vart dessa så kallade sakkunniga

syfta framgår emellertid av de pris, som angivits — det är nästan det enda man får veta av deras utlåtande — nämligen 20 kronor per kvadratmeter mark. Till jämförelse kan nämnas att för Stockholms stads lantegendomar beräknas, sedan man kostat på vägar och ledningar, och det är ju oerhörda penningar, som gå till det, och lägger kostnaderna för detta till inköpskostnaderna för den mark, som skall säljas eller upplåtas, — gör man detta, så kommer man i de flesta fall till ett pris av 7 kronor per kvadratmeter, och därvid har man räknat på två, högst tre våningars hus. Hur mycket högre hus dessa sakkunniga räknat med, när de fått upp priset till 20 kronor per kvadratmeter, får man icke veta i den kungl. propositionen, men man kan möjligen gissa sig till det. Klart för en var av oss är, att upphissade tomtvärden icke äro till någon välsignelse för samhället. Jag skall i detta sammanhang be att få erinra om att professor Thyren, när han var i denna kammare, i ett stort bekant tal uppräknade i en satirisk vändning dessa upphissade tomtvärden i städerna bland våra fingerade värden, som vi icke alls ha någon anledning att vara stolta över.

Jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Jag har icke haft tillfälle att deltaga i detta ärendes behandling i utskottet, men om jag det hade haft, så skulle jag hava anslutit mig till den tankegång, som framföres av reservanterna. Dock icke därför att jag icke vilket ögonblick som helst kan vara med om att votera om förflyttning av krigsskolan. Om man vid detta ärendes behandling utbrutit förslaget om förflyttning av krigsskolan och utan några andra villkor uttalat sig för dess förflyttning till Järvafältet, så skulle jag utan vidare ha varit redo att rösta för det. Men nu har Kungl. Maj:t vid framläggande av detta ärende sammankopplat åtskilliga saker, som visserligen höra tillhopa på det sätt, som Kungl. Maj:t avsett, att genom försäljningen av Karlberg erhålla den köpeskillning, som erfordras för utvidgningen av Järvafältet. För vinnande av detta mål har Kungl. Maj:t begärt fullmakt in blanko att företaga högst avsevärda försäljningar av kronan tillhöriga jordområden. I det fallet har ju åtminstone utskottet i viss mån gjort en begränsning uti Kungl. Maj:ts rörelsefrihet. Herr statsministern anförde, att kärnpunkten eller huvudpunkten i hela denna fråga var egentligen utvidgningen av Järvafältet, och herr Hans Andersson i Skivarv uttalade också, att det vore nödvändigt att förstora Järvafältet, om de i Stockholm förlagda truppförbanden skulle kunna få nödig utbildning. Det föreligger emellertid nu åtskilliga omorganisationsförslag rörande hela armén, vilka i sig kunna innebära, att antalet i Stockholm förlagda truppförband kunna förminska, och detta har en viss inverkan av behovet av övningsfält. Skulle riksdagen komma att stanna för den meningen, att det icke skulle ligga i huvud-

Ang. försäljning av Karlbergs kungsgård m. m.
(Forts.)

Ang. försälj-
ning av Karl-
bergs kungs-
gård m. m.
(Forts.)

staden mer än två infanteriregementen, ett kavalleriregemente, ett artilleriregemente och en ingenjörkår, är det naturligt, att det icke kan bliva samma berättigade anspråk på utrymme för övningarna, som om man tänker sig att man skulle behålla alla här i huvudstaden nu existerande truppförband. För min del vågar jag dock hysa den meningen, att även om riksdagen skulle behålla det nuvarande antalet truppförband i huvudstaden, skulle det utrymme, som Järvafältet nu har, bliva tillräckligt för utbildningen, om man nämligen får göra någon jämförelse mellan storleken av de övningsfält, som, även efter de senare anspråken, anses tillräckliga för ett truppförband. Det kan ju dock icke bestridas, utan här ligger för truppförbandens övningar ett område på över 6,000 tunnland, och det skulle bli med krigsskolans förflyttning till Järvafältet sex truppförband, som där då skulle hava sina övningar. Vart och ett av dem skulle då få omkring 1,000 tunnland övningsfält. Nu är det väl ingen, som ur militär synpunkt åtminstone vill hävda den uppfattningen, att om det är 6 truppförband, som skola ha sin utbildning på viss plats, så räcka icke dessa 6,000 tunnland till för dessa sex regementen lika bra som exempelvis 1,000 tunnland räcker till för ett truppförband. Jag vågar så civil jag än är, hävda den uppfattningen, att med en sammanlagd areal av 6,000 tunnland böra huvudstadens truppförband kunna, med en väl ordnad samövning och åtminstone med något litet samband de olika regementscheferna emellan, med det utrymme som finnes, nödortfiligen utbildas. Ifall riksdagen skulle biträda det av Kungl. Maj:t ifrågasatta förslaget, så framgår det ju dock, att för den händelse att positionsartilleriregementet skall bestå såsom enhet och vara förlagt till Stockholm, så skall det ändock för sina egentliga fältskjutningar behöva förflyttas ut till Marma. Är det meningen att behålla detta truppförband som självständig enhet, då är det ju rimligt, att när man i alla fall bygger, förlägga detta så nära Marma som möjligt. Jag är nämligen livligt övertygad om, att man kan åstadkomma billigare övningsfält för detta truppförband än att rasera hela byar i Stockholms närhet. Jag kan därför icke ur försvarssynpunkt se någon som helst bärande anledning till biträdande av Kungl. Maj:ts nu framlagda förslag. Jag måste därför sluta mig till reservanternas och yrka avslag på den föreliggande frågan.

Herr statsministern sade, att även om vi i dag besluta förflyttning av krigsskolan från Karlberg till Järvafältet, är detta endast ett beslut, som principiellt medgiver rätt att vidtaga denna åtgärd, men den kan i varje fall icke vidtagas omedelbart, utan det måste dessförinnan vidtagas vissa förberedande åtgärder. Inför denna försäkran från herr statsministerns sida ser jag för min del ingen fara i att beslutet om förflyttning av krigsskolan vilar till januari månad 1915, och att Kungl. Maj:t omedelbart därefter vidtager de förberedande åtgärder, som äro ägnade att möjliggöra förflyttning av skolan. Det är ju nämligen

gen redan en plats utsedd till krigsskolan i närheten av Ulriksdal, och vare sig vi besluta utvidgningen av Järvafältet eller icke, har detta i och för sig ingen som helst inverkan på valet av plats för förläggning av de olika truppförbanden, ty de olika platserna lära redan vara utsedda.

Ang. försäljning av Karlbergs kungsgård m. m.
(Forts.)

Jag kan därför, herr talman, icke med bästa vilja i världen biträda det nu framlagda förslaget utan ber att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan 2:o avslag å berörda hemställan och bifall i stället till den vid utlåtandet av herrar Eriksson i Grängesberg och Anderson i Råstock fogade reservationen samt 3:o avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o upptagna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet av herrar Eriksson i Grängesberg och Anderson i Råstock fogade reservationen.

Voteringen utvisade 92 ja, men 107 nej, vadan kammaren med avslag å utskottets hemställan bifallit den av herrar Eriksson i Grängesberg och Anderson i Råstock avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 6.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 11 av sjunde huvudtiteln gjorda framställning i fråga om bidrag till en internationell byrå i Bryssel för handelsstatistik, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av riksdagens år 1913 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 21. 2

jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1912.

Efter föredragning av § 1, angående fångvårdsstyrelsen. yttrade

*Ang. fångars
användande
vid jordbruks-
och trädgårds-
arbete.*

Herr Palmstierna: Behandlingen av detta ärende, som ju berör tvångsarbetsfångarnas och straffångarnas sysselsättande med jordbruk eller trädgårdsarbete, synes mig visa, hur pass svårt det mången gång är för en god och nyttig idé att arbeta sig fram.

Här har visserligen utskottet nu vitsordat den beredvillighet, som fångvårdsstyrelsen skall hava givit tillkänna i fråga om att tillmötesgå vissa önsknningar. Man skulle måhända kunna säga, att rent formellt sett har utskottet rätt i ett sådant vitsord. Men när man erfar, att riksdagens revisorer första gången skrevo i detta ärende 1907; att riksdagen 1908 gjorde ett uttalande och, att 1912 och 1913 revisorerna åter påpekade förhållandet, men att först i januari månad detta år fångvårdsstyrelsen ställt sig på den beredvillighetens ståndpunkt, som nu vitsordas, måste man säga sig, att denna föreslagna, rent naturliga utveckling inom fångvårdsväsendet faktiskt har blivit fördröjd.

Jag måste säga, att man har anledning beklaga detta i all synnerhet, som man på sin tid trodde, att den nya ledningen av fångvårdsväsendet skulle med större beredvillighet tillmötesgå moderna krav, än vad som skett. Tvärtom skulle man nästan kunna säga, att den *nya* ledningen av fångvårdsväsendet har visat sig mera förbenat konservativ än den gamla, och mer än ett exempel därpå skulle kunna anföras.

När därför denna senkomna beredvillighet yppar sig här, vill jag endast stryka starkt under, att riksdagens revisorer härnäst verkligen böra tillse, att det också blir *effektivitet* i den önskan, som riksdagen uttalat, så att det hela icke kommer att stå endast på papperet; vidare att revisorerna också må taga i betraktande, att det är icke blott trädgårdsarbeten, som det är fråga om, utan även utövande av mosskultur, och slutligen att lämpliga personer komma att handhava det hela.

Med denna erinran riktad till revisorerna och med förhoppning om att fångvårdsstyrelsen för framtiden vill med större värme och intresse ägna sig åt denna uppgift, än vad den hittills gjort, har jag, herr talman, ingenting mera att yttra.

Herr Waldén: Jag kan icke underlåta att vid detta tillfälle, då denna punkt föredrages, påpeka ett förhållande, som något beröres i densamma. Det gäller frågan om upplåtande åt tvångsarbetsanstalten i Landskrona av det inre fästningsområdet, vilket nu tillhör arméförvaltningen.

Som den föregående talaren nämnde, har frågan om upplåtande av jord åt tvångsarbetsanstalterna och införande av trädgårdsarbete för dessas personal sedan flera år tillbaka stått på

dagordningen, och särskilt beträffande Landskrona tvångsarbetsanstalt vill jag påpeka, att redan i juni 1911 hemställde fångvårdsstyrelsen till Kungl. Maj:t om överlåtelse av hela eller någon del av området mellan vallgravarna vid Landskrona f. d. fästning.

Ang. fångars-
användande
vid jordbruks-
och trädgårds-
arbete.

(Forts.)

Nu nämnes visserligen i fångvårdsstyrelsens utlåtande, att en del av tvångsarbetspersonalen kan sysselsättas med trädgårdsarbete. Men detta är förhållandet endast med en *mindre* del av densamma, då det område, som upplåtits, är alltför litet för att hela personalen skall kunna där få sysselsättning. Detta beror på arméförvaltningens obenägenhet att vilja upplåta hela området för ifrågavarande ändamål. Jag skall inte trötta kamraren med att närmare gå in på, hurusom denna fråga har gått från fångvårdsstyrelsen till arméförvaltningen flera gånger under dessa år, och hur de militära myndigheterna ställt sig på ett, enligt mitt förmenande, alldeles obehörigt sätt avvisande mot fångvårdsstyrelsens anhållan att få detta område åt sig upplåtet.

De skäl för avslag, som från arméförvaltningens sida framställt, äro enligt min mening så svaga, att det knappast finnes någon grund för ett avslag på den hemställan, jag nu berört. Tvärtom äro förhållandena därnere vid Landskrona sådana, att detta område icke alls behövs för den truppstyrka, som där är förlagd, nämligen några skvadroner av Skånska husarregementet, och det finnes så mycket mindre anledning att nu förhålla fångvårdsstyrelsen detta område, som en skvadron sistlidet år förflyttats från staden ifråga.

Nu ha de militära myndigheterna för att ytterligare fastläsa denna fråga förlagt någon mindre del av underofficerskåren inom fästningens område, fastän detta absolut icke är behövt. Detta visar, att de militära myndigheterna allt jämt ämna ställa sig hindrande i vägen för de reformer, som beröras i denna punkt — av utskottets utlåtande.

Jag har velat påpeka detta nu, då jag ser, att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet är här närvarande, och jag vågar uttala den förhoppningen, att han med det snaraste skall taga denna fråga under ytterligare omprövning och, som jag också hoppas, bringa den till snart avgörande, så att detta nyttiga och välsignelsebringande arbete för tvångsarbetsanstaltens personal så fort som möjligt skall kunna i full utsträckning komma till användning.

Det är påtagligt, att denna fråga har förhållits på ett alldeles obehörigt sätt av nyssnämnda myndigheter. Det har tydligen varit en slitning mellan de båda departementen och deras underordnade myndigheter, och på grund av det obehöriga inflytande, jag nyss berört, har icke något kunnat göras. Man tycker dock, att åtminstone en del av det ifrågavarande området skulle kunna upplåtas för ifrågavarande ändamål.

Jag har med dessa ord velat fästa vederbörandes uppmärk-

Ang. fångars användande vid jordbruks- och trädgårdsarbete. samhet på denna fråga, men har naturligtvis av formella skäl intet yrkande att göra.

(Forts.) Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt lägga paragrafen till handlingarna.

§ 2.

Lades till handlingarna.

§ 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. allmänna barnbörds-huset. Härpå föredrogs § 4. angående allmänna barnbördshuset; och yttrade därvid

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Med talmannens tillåtelse kommer jag möjligen att beröra en och annan liten detalj, som icke direkt hör ihop med den byggnadsfråga, som här är omförd. Denna byggnadsfråga förefaller mig hava behandlats på ett så pass egendomligt sätt, att jag icke kan uraktlåta att för kammaren något påpeka, vad som egentligen förefallit.

1909 års riksdag beslöt att anslå medel till en nybyggnad åt barnbördshuset på Djurgården. Nu är detta en gammal institution, som dels äger donerade medel och dels en tomt på Kungsholmen, som är synnerligen värdefull. Denna tomt skulle försäljas och för de medel, som härav inflöto, skulle med bidrag från statens sida byggas ett nytt barnbördshus på Djurgården. I detta beslut, som fattades 1909, ingick, att byggnaden skulle innehålla plats för 64 konvalescentpatienter. Vidare skulle där finnas 7 platser för havande kvinnor, som väntade sin nedkomst jämte avdelning för infekta sjuka och 20 rum för medicine kandidater. Denna plan godkändes av riksdagen och var förut godkänd av Kungl. Maj:t. Den hade också förut prövats av Karolinska institutets lärarkollegium, och planen hade uppgjorts av professor Westermarck, institutets direktör.

Nu var frågan också den, i vilken mån en sådan plan skulle kunna förändras under byggnadstiden. Kungl. Maj:t yttrade i propositionen att man icke kunde alldeles definitivt fastslå planen, utan ändringar skulle i någon mån kunna ske under byggnadstiden. Det heter därom i kungl. propositionen: »Rätt att i ritningarna vidtaga de smärre ändringar, som föranledas av tomtutbytet eller i övrigt visa sig erforderliga, torde emellertid böra förbehållas vederbörande.»

I alla fall kom beslutet till stånd, och byggnaden är nu färdig. Statsrevisorerna hava sin plikt likmätigt i följd gått igenom räkenskaperna, besökt byggnaden och sett efter, hur det

hela avlupit. Nu veta vi, att i tidningspressen förekommit en del klander mot förvaltningen av barnbördshuset på Djurgården. Jag vill nu icke gå in på annat än det som berör själva byggnadsfrågan, fastän jag ber att få säga, att det skulle vara intressant att få **taga upp ett och annat**, som förefallit vid barnbördshuset, och det är möjligt, att jag vid ett annat tillfälle kommer att beröra den saken närmare.

*Ang. allmänna
barnbörds-
huset.
(Forts.)*

Nu har det egendomliga inträffat därute, att de av Kungl. Maj:t fastställda ritningarna på ett märkvärdigt sätt frångåtts. I dessa ritningar voro avsatta fyra patient- och ett förlossningsrum för dem, som hava smittosamma sjukdomar. Under det huset byggdes kom man i alla fall på att göra om betjäningsbostäderna, ändra om och inknappa på personalens rum. Man arrangerade om det så, att man fick en ny avdelning på fyra sjukrum och ett förlossningsrum. Detta är ju ett egendomligt förhållande, och vi kunde icke finna annat, än att detta var ett betydligt frångående av de fastställda ritningarna. När vi gingo igenom direktionens protokoll, fanns det ingen möjlighet att däri finna en bestämd motivering för förändringarna. Motiveringen var nämligen så vag, att därav icke klart framgick, vad meningen var med dessa ändringar. När vi kommo ut till barnbördshuset, fingo vi ej heller av direktören bestämt besked om, vartill denna avdelning var ämnad. Den har stått och står fortfarande tom och, som sagt, ingen bestämd uppgift har kunnat erhållas om, vartill den skall användas. I alla fall påpekades därute, och det har även gjorts i tidningspressen, att direktionens syfte nog varit att försöka få en avdelning för betalande patienter i fullständig strid med det reglemente, som är upprättat för barnbördshuset. Enligt detta reglemente skulle där intagas barnaföderskor, av vilket stånd och yrke som helst, och ingen får, enligt uttryckligt förbud, lämna någon avgift, icke ens gåvor, varken direkt eller indirekt. Institutionen är tillkommen dels såsom barmhärtighetsinrättning och dels såsom undervisningsanstalt för blivande läkare, och har således en tvåfaldig uppgift. Nu fingo vi emellertid från annat håll den uppgiften, att det var professors mening att få en avdelning för betalande patienter. Detta kunde man visserligen icke få bestyrkt av protokollet, men det föreföll oss sannolikt, att så var förhållandet.

Nu har ju av professorn själv till Kungl. Maj:t, d. v. s. till förutvarande statsrådet, bestämt meddelats, att detta varit hans syfte och avsikt. Jag skall be att få peka på de olika uttalanden, som direktionen och direktorn gjort under fjolåret och vid olika tillfällen, så att kammaren skall få se, hur en statens tjänsteman verkligen kan yttra sig, den ena gången stick i stäv mot vad han sagt förut.

I fjol sommar, det var innan statsrevisorerna började bråka i saken, begärde direktionen att få ännu en underläkare anställd därute. Men därvid blev också en undersökning ganska nödvändig, och den hänsköts till löneregleringskommittén, som då pekade

Ang. allmänna
barnbörds-
huset.
(Forts.)

på denna avdelning. Emellertid blev det fråga om vad avdelningen skulle tjäna till. Då förklarade professor Westermarck inför dåvarande statsrådet följande — vilket står här i statsverkspropositionen för i år, åttonde huvudtiteln, sid. 136, angående vad denna sjukavdelning skulle användas till: den var avsedd till enskilda betalande sjuka —, han säger det uttryckligen. Men så förklarar han, att »denna avdelning ännu icke kunnat öppnas på grund av föreskrifterna i gällande reglemente, enligt vilka vården å allmänna barnbördshuset är kostnadsfri.» Där har man sålunda fått bestämt bestyrkt att den uppfattning revisorerna haft, att det var meningen att få en avdelning för betalande patienter, är fullt riktig. Professor Westermarck har själv uttryckligen sagt det. Men detta var i fjol sommar. Sedan kommo statsrevisorerna och gjorde sina anmärkningar, vilka direktionen skulle svara på. Då säger den följande: »I den ursprungliga planen för sjukhuset finnes såsom revisorerna alldeles riktigt anmärka en mindre avdelning på nedre botten avsedd för med barnsängsfeber och andra smittosamma sjukdomar behäftade barnaföderskor, men under byggnadsarbetets gång kommo byggnadsdelegerade allt mer till den bestämda övertygelsen, att sjukhuset även borde förses med en mindre avdelning, som kunde användas såsom reserv- och evakuationsavdelning särskilt i sådana fall, då den viktiga förlossningsavdelningen av en eller annan orsak måste utrymmas. Sådant kan inträffa vid behövliga reparationer och ännu oftare, då en med epidemisk sjukdom såsom koppor, mässling, skarlakansfeber och dylikt behäftad barnaföderska kunde inkomma på förlossningsavdelningen, innan den smittosamma sjukdomen blivit diagnosticerad. Funnes i sådana fall icke en evakuationsavdelning, måste hela verksamheten vid anstalten inställas för någon tid medan reparationen eller vederbörlig desinfektion kunde utföras.» Sålunda, här förklarar direktionen, sedan revisorerna påpekat förhållandet, att nu skall avdelningen icke vara till för enskilda betalande sjuka utan användas som en extra reservavdelning utöver vad som förut fanns. Jag vill påpeka, att detta yttrande är undertecknat av bl. a. professor Westermarck och genom detta uttalande har professor Westermarck, såvitt jag förstår, gett sig själv ett betyg, som jag icke tror han vill stå för, när det gäller i verkligheten. Hela detta byggnadskomplex är planlagt av honom själv. Jag tror icke, att jag tager fel, när jag säger, att han till och med gjorde en utländsk resa för att studera moderna barnbördshus, och sedan har han fått göra upp byggnadsprogram som han velat. Att sedan två år därefter komma och säga, att han under arbetets gång kommit allt mer till den övertygelsen att sjukhuset borde förses med ännu en avdelning för infekta sjuka, det är ett underkännande av den egna kompetensen som jag icke tror kan duga ens för en professor. Hans senaste motivering är tydligen en nödfallsutväg, som tillgreps när det icke gick att få till stånd den avdelning för privata patienter, som han strävat för. Emellertid stod man icke heller så länge fast vid detta

svar på revisorernas anmärkningar. I årets statsverksproposition har man nämligen kommit och begärt, att få anslag för att använda dessa rum för allmänna patienter, och det beviljade riksdagen föregående plenum. Jag ville då icke bringa frågan på tal, därför att jag ämnade göra det nu. Sälunda kommer denna avdelning att användas varken som reservavdelning eller för enskilda betalande patienter, utan nu skall den begagnas för allmänna patienter, åtminstone under hälften av året, och det kan man icke ha något emot.

Jag har med detta yttrande velat påpeka hur man här gent emot de planer, som varit framlagda för riksdagen, har förändrat byggnaden på ett visst bestämt sätt, varmed man alldeles säkert har haft ett bestämt syfte, och det syftet var, som professor Westermarck förklarade för statsrådet i fjol sommar, att få en avdelning för betalande patienter.

Nu är det alldeles uppenbart att när reglementet har bestämda föreskrifter att icke betalande patienter får emottagas är det högst klandervärt att en direktion förändrar byggnadsplanen på sätt här skett utan att fråga Kungl. Maj:t. Detta förefaller mig vara så anmärkningsvärt, att man måste bestämt slå fast, att det icke får göras efter av någon annan byggnadskommission. Orsaken varför statsrevisorerna det oaktat icke påyrkat strängare åtgärder, endast uttalat sitt klander, är, att statsrevisorerna ansett, att det erforderliga utrymmet där ute är så pass betydande och, att man kan använda dessa rum till mottagande av icke betalande patienter. Detta är sälunda anledningen, varför man icke velat gå något hårdhäntare fram, men uppenbart är, att ett betydligt fel ägt rum.

Jag ber ytterligare få säga, att en bidragande orsak till att jag yttrat mig i dag är, att jag fått den bestämda uppfattningen, att det icke är riktigt bra ställt där ute vid barnbörds- huset. Det har förekommit en hel del klander i tidningspressen mot förvaltningen därute. Det kan hända, att det klandret varit oriktigt eller överdrivet i vissa hänseenden. Det är ju så, att det kan vara fel på flera håll och var det nu ligger, där- om har jag icke haft möjlighet att bilda mig något bestämt omdöme. Men alldeles tydligt och klart är, att det icke kan uppstå en sådan storm som varit fallet där ute, med mindre än att det är något fel. Och när jag nu läst dessa åktstycken och funnit, hur överläkaren och direktorn där försökt att i strid med riksdagens mening, i strid med de fastställda ritningarna, uppnå ett syftsmål, som han velat befrämja, syftet att få in betalande patienter, och när jag sett hur han under föregående år vid olika tillfällen motiverat denna omtalade avdelning, den ena gången si och den andra gången så, då förefaller det mig verkligen finnas anledning för statsmakterna att litet grand titta på förvaltningen därute.

Nu har ju Kungl. Maj:t, d. v. s. den förutvarande regeringen, i viss mån börjat göra något åt denna sak, i det att det blivit

*Ang. allmänna
barnbörds-
huset.
(Forts.)*

Ang. allmänna
barnbörds-
huset.
(Forts.)

en ny ledamot av direktionen utsedd, men jag skulle vilja vädja till den här närvarande nye ecklesiastikministern, att han, om ytterligare någon ledamot skulle avgå därute, icke måtte följa den gamla slentrianmässiga principen att taga den direktionen föreslår utan i likhet med sin företrädare utse en annan person än den direktionen föreslår, skicka dit en självständig karl, som han själv utsett. Det lemnar för stort utrymme åt enväldsmakten, att direktionen genom att föreslå en efterträdare, då en ledamot avgår, kompletterar sig själv och Kungl. Maj:t endast pro forma utser honom. Det är nödvändigt, att man härvidlag gör någonting och att man undersöker förhållandena där ute. Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Paragrafen lades till handlingarna.

§§ 5 och 6.

Lades till handlingarna.

§ 7.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

§§ 8 och 9.

Lades till handlingarna.

§ 8.

Bevillningsutskottets betänkande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter föredrogs härpå; och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

§ 9.

Ang. stämpel-
skatten å
inrikes växlar.

Vidare förekom till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 2, i anledning av väckt motion om upphävande av stämpel-skatten å inrikes växlar.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 79, hade herr *Bengtsson* i Kullen föreslagit, att riksdagen ville besluta sådan ändring i förordningen den 18 september 1908 angående stämpelavgiften, att stämpelskatten å inrikes växlar upphävdes.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade dock avgivits av:

herr *Röing*; samt

herrar *Bäckström*, *Palmstierna*, *Källman* och *Uddenberg* i fråga om motiveringen.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan begärdes ordet av *Ang. stämpel-*

Herr Bengtsson i Kullen, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Växlarna voro ju från början avsedda att vara endast s. k. varuväxlar, men har det nu blivit praxis att använda dem som rena låneväxlar. Vid en del bankkontor uppgår dessa växlar till cirka 70 %, och större delen av det rörelsekapital, som jordbruket och de små näringsidkarna behöva, få de genom växlar. På dessa växlar får man ofta betala en förskottsrenta, uppgående till 7 à 8 %, och känns det då mycket tungt att därjämte få betala en särskild stämpelskatt. Denna skatt drabbar de mindre bemedlade och därtill synnerligen ojämt och orättvist.

Förlidet är yrkades avslag å dåvarande motionen på grund av att motionen behandlades i riksdagens sena timma. Nu kan man ju ej göra den invändningen, då vi äro i början av riksdagen. Och den omständigheten att de flesta andra länder ha en dylik skatt, tycker jag ej kan utgöra fullt skäl för oss att bibehålla en enligt min mening orättvis sådan. Jag hoppas, att herr finansministern skall kunna hitta på något annat skatteobjekt än det här föreliggande; och vill jag för min del varmt rekommendera ett statslotteri.

Jag hoppas även att alla de av denna ärade kammare, som påstå sig vara måna om de mindre bemedlades intressen nu vilja rösta för denna min motion och ber herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Vidare anförde:

Herr M å n s s o n: Herr talman! Som herrarna se av betänkan- det, har den nu gällande stämpelskatten införts först vid 1909 års riksdag. Bakom denna torra upplysning ligger en hel del saker av stort intresse. Först var det ju så, att staten under 2 1/2 årtionde, ja längre, baserade sin skattläggning på den idé, att när någon ny inkomstsumma behövdes för statsverket för att bestrida de ständigt växande utgifter, som följde med de likaledes ständigt växande upp- gifter staten åtog sig, lades dessa nya skatter på och togos dessa nya inkomster från folkets breda lager per huvud, något som vi ofta reso- nerat om och väl känna till. Men det kom en tid — och det var just den här ovan angivna tidpunkten — då man icke mer kunde klämma ut någonting i indirekt skatt per huvud. Man sökte då upp nya skat- teobjekt. Den i riksdagen den gången härskande förmögenheten väg- rade att påtaga sig mer bördor än de små och få, som redan lågo på dem. Men var skola vi finna skatteobjekt, frågade man sig. Och herrarna här voro rätt påhittiga: skall verkligen förmögenheten beta- la skatterna? Här är ju andra skatteobjekt att gå till. Här är en hel del folk i landet, som har stora skulder. Om vi lägga skatt på skulderna, blir det mycket pengar i statskassan, och ju mera, ju större skulderna äro.

Så går man över till att lägga skatt på skulden för att därmed

*skatten å
inrikes växlar.
(Forts.)*

Ang. stämpel-
skatten å
inrikes värlar.
(Forts.)

spara förmögenheten från skatt. Det är väl ingen av herrarna, som tror, att detta skedde bara av dumhet eller av otyckshändelse. Om vi toge de mest enfaldiga människor i vårt land och av dem gjorde en skattekommitté eller ett bevillningsutskott, så kunde de omöjligen fundera ut maken. Det är icke enfald, som ligger bakom, det är bristande samhällssolidaritet, det är liknöjdhet för hur andra ha det. Det är benägenheten att sno sig undan sin andel av samhällsbördorna, som går igen.

Nu säger statskontoret här, och bevillningsutskottet accepterar tydligen resonemanget: »Vid jämförelse med de utvägar, som i andra länder anlåtats till de alltmera stegrade statsbehovens fyllande, faller, såsom ofta blivit erinrat, i ögonen, hurusom den hos oss jämförelsevis föga anlåtade stämpelskatten i andra länder spelar en mycket betydande roll» o. s. v. o. s. v. Det vill med andra ord säga, man vill göra gällande, att vår skattepolitik är icke så tokig, därför att det är andra, som ha en ännu tokigare. Det är icke så galna vägar vi äro ute på, ty det är andra, som ha ännu galnare inkomstkällor. Tänk, vilket exempel detta är för den private mannen i samhället, när han skall fylla sin portmonnä: vad gör det, om jag beträder tokiga vägar, ja, rent av rosenrasande vägar, när andra beträda ännu tokigare vägar?

När jag läste detta resonemang i morse — jag har icke varit i tillfälle att i utskottet deltaga i behandlingen av ärendet — kom jag att tänka på en sak. Det klagas ofta över att vårt folk är i saknad av humor, och att det är därför som vår skämtpress är så dålig, som den är i de flesta fall. Kommer detta sig möjligen av, att de personer, som skulle vara skämttidningsredaktörer, sitta i riksdagens bevillningsutskott? Man kan väl ändå icke fundera ut någonting, som är mer stötande mot sunt förnuft och mer — jag säger det — orättfärdigt och uppsluppet humoristiskt än det resonemang, som här föres.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Torgén: Inför utsikten att kanske få denna skatt förhöjd i stället för att — vad man helst önskar — få den borttagen kan jag icke underlåta att även i år vara en av oppositionsmännen mot densamma. Det är hårt att finna, att utskottet jämväl i år citerat detta, och därmed även velat stödja sig på en sådan eventualitet. Det är lätt förklarligt och förståeligt, att utskottet på grund av skattens egenskap av säker inkomst för statsbudgeten stödjer sig på denna inkomstkälla. Men att så hårt fara fram, som det här gjort, när det säger »att vårt land icke skall kunna undgå att i en betydligt större utsträckning än för närvarande anlita denna skatte-källa», gör, att man ovillkorligen måste på något sätt reagera just emot denna skatte-källa. Jag påminner kammarens ledamöter om, vilka skäl som anfördes emot att få bort denna skatte-källa, då frågan därom sista gången behandlades. Det var ju huvudsakligen därför att den behövdes i budgeten. Ja, det kan icke förnekas; men i så fall är det mycket, som skulle kunna skattläggas med långt större fog än växlarna. Det andra skälet var, att man i andra länder hade

Ang. stämpel-
skatten å
inrikes växlar.
(Forts.)

ett sådant skattesystem. Det är väl heller icke något skäl för oss att taga vara på. Det tredje skälet var nästan det svagaste — tycktes det mig —, och det var att man hade så många andra orättvisor, som icke blivit avhjälpta, att man därför borde behålla denna skatt. Det tycks också framgå av utskottets utlåtande för i år, att man synnerligen noggrannt citerat allt som kunnat ställa sig förmånligt för skattens bibehållande, då man däremot sökt att så mycket som möjligt undvika vad som talar för dess borttagande. Jag tillåter mig säga, — det bör även i år varda sagt — att denna skatte-källa är en av de mest grumliga; och vi, som äro motståndare till densamma, ha icke velat avstå ifrån tillfället att ännu en gång protestera emot den. Vi hade hoppats, att det skulle bli möjligt såsom det också lovats — att från statsregleringen utan något vidare riksdagens beslut avföra den, men det hoppet synes man numera icke böra sätta någon lit till. Utan det, att det är en säker inkomst, att det gives pengar, och att pengar behövs, detta betyder i detta fall långt mera än att man beskattar på orättvist sätt.

Jag har, herr talman, icke något yrkande, men jag har velat på detta sätt protestera mot skattens bibehållande.

Herr Nilsson i Bonarp: Herr talman, mina herrar! Den föreliggande frågan är icke ny. Sedan denna skatt första gången åsattes av 1909 års riksdag hava under de därpå följande åren ständiga attacker gjorts emot densamma. Man skulle därav möjligen kunna draga den slutsatsen att växelstämpelskatten är en särdeles impopulär skatt. Och om man skulle döma efter de uttalanden, som här blivit gjorda, skulle man möjligen styrkas i denna uppfattning. Jag tror emellertid icke, att det är så farligt, som det här låter. Åtminstone för så vitt jag varit i tillfälle att iakttaga och erfara denna skatt är icke mera impopulär än vilken annan skatt som helst.

De skäl, som föranlett dess upptagande äro av statsfinansiell natur och de stå kvar, som jag tror, med ökad styrka. Statskontoret erinrar om, att man står inför det förhållandet, att statsbudgeten blir allt mer och mer ansträngd; och det är därför nödvändigt icke allenast att se till att man bibehåller de skatteobjekt, man har, utan att dessa kanske komma att till och med få vidkännas en ökad belastning. Därvidlag har man också tänkt på denna stämpelskatt. Den försvarsberedning, som haft att yttra sig om vilka skatteobjekt, som skulle kunna tåla en ytterligare belastning för försvarsändamål, har hänvisat just till växelstämpeln. Då man sålunda står inför det förhållandet, att en ökning av stämpelskatten kan bliva satt i fråga, tycker åtminstone jag för min del att det skulle vara en mycket oklok åtgärd nu helt och hållet borttaga den för att sedan få den tillbaka fördubblad. Det är dock av vikt att kontinuiteten mellan riksdagens åtgärder upprätthålles.

Herr Månsson har skämtat över denna beskattning. Det kan han med lika rätt göra över vilka skatteobjekt som helst.

Det har påpekats, att i andra länder detta skatteobjekt anlitas mycket mera än hos oss, så är också förhållandet; och därför synes

Ang. stämpel-
skatten å
inrikes växlar.
(Forts.)

det, som om det här uttryckta missnöjet skulle vara ganska oberrättigat. Man bör nämligen komma ihåg, att mindre växlar upp till 100 kronor icke stämpelbeläggas. För växlar, å 300 kronor, utgör stämpelavgiften allenast 20 öre för varje hundratal kronor, för växlar upptill 500 kronor är skatten 30 öre pr 100 kr., därefter höjes den till 50 öre pr 100 kr.; och det kan väl icke sägas vara någon synnerligen tung skattebörd.

Man kan icke heller säga, att den träffar de *allra* svagaste, utan den träffar andra kategorier, som utan tvivel kunna ha förmåga att bära den. För småbönderna äro växellån mindre lämpliga. Det är bättre för dem att söka skaffa sig lån å revers ifrån sparbanker eller andra penninginstitut.

Då stämpeln å inrikes växlar nu emellertid är beräknad att uppgå till två miljoner kronor, torde det vara svårt nog att på annat håll uttaga detta belopp, som kräves för att få statsregleringen att gå ihop. Jag tror därför, att kammaren gör klokt i att ställa sig på den ståndpunkt som bevillningsutskottet intagit, och ber, herr talman att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Palmstierna: Herr talman! Som herrarna finna, ha de socialdemokratiska ledamöterna i bevillningsutskottet antecknat sin reservation emot den motivering, som utskottets majoritet anfört för sitt avslagsyrkande. Jag ber då att med några ord få framställa, dels varför vi biträtt bevillningsutskottets yrkande, men dels också varför vi tagit avstånd från dess motivering.

Nu är det så — som det ju också framgick av herr Månssons yttrande — att över huvud taget stämpelskatter på omsättningen, på det rörliga kapitalet i samhällslivet äro synnerligen osympatiska. Och man kan säga, att åtminstone inom skatteteorin man numera fullständigt utdömt att på detta sätt stämpelbelägga allting, som rör omsättningen inom samhällslivet, just därför att själva denna omsättning anses vara väsentligen fördelaktig.

Nu finna vi här av utskottets motivering att man dels åberopar statskontoret dels låter mellan raderna påskina, att det skadar icke alls, att man fortsätter på denna stämpelbeläggningsväg.

Detta är, måste jag säga, i och för sig icke lämpligt.

Beträffande den skatt, varom här är fråga, tillkommer dessutom, att den icke endast, mera teoretiskt sett, är olämplig, utan den drabbar i väsentlig mån även en hel del småfolk just genom den beskattning, som sker på deras småväxlar. Denna stämpelskatt drabbar nämligen icke uteslutande de förmögna och de stora växlarna, utan även en del småfolk, sådana, vilkas skattekraft ju är ringa, och den progression i beskattningsavseende i förhållande till skattekraften, som här förekommer, är icke lämplig i och för sig. Härom tror jag, att vi i denna kammare kunna i många avseenden vara ense, även om åtskilliga torde dela den uppfattning, som bevillningsutskottets vice ordförande nyss gav tillkänna.

Man kan emellertid icke bryta ut en punkt ur skattesystemet och sedan gå till ett stormanfall just på denna punkt, såsom herr

Fabian Månsson här nyss gjorde, utan man måste taga i betraktande den mängd av orättvisor, som faktiskt förefinnes i vårt skattesystem, och sedermera vid ett tillrättaläggande av detsamma söka gå planmässigt och taga det hela i någon viss ordning. Man bör väl då först taga i betraktande det, som får anses vara mest tyngande såväl för löntagare som för andra i en beroende ställning, och det är kanske originellt, att jag här nu erinrar herr Fabian Månsson om, att spannmålstullarna sannerligen i det fallet böra komma i främsta rummet. Jag menar således, med fullt erkännande av att vi på denna punkt liksom på åtskilliga andra ha en orättvisa i vårt skattesystem, att vi dock måste gå systematiskt fram vid den omläggning av detsamma, som demokratien fordrar.

Ang. stämpel-
skatten å
inrikes växlar.
(Forts.)

Jag vill här även erina om en annan sak, och jag tror, att den erinran, som jag där gör, är väl på sin plats. Då man begär avskrivning av en skatt och i all synnerhet om det är fråga om en sådan skatt, vilken i vår statsbudget beräknas till ett så pass avsevärt belopp, som fallet är med denna stämpelskatt, kan man icke komma med en sådan framställning utan att samtidigt anvisa någon inkomstkälla, som tillnärmelsevis täcker vad man sålunda tar bort, eller också påvisa, att statsbudgeten icke behöver detta inkomstbelopp. Något sådant har emellertid nu icke visats, och detta manar också i sin mån till försiktighet vid framställande av ett sådant yrkande som det nu föreliggande. Jag anser således, att vi i så allvarliga ting som detta icke böra gå fram ryckvis eller följa ögonblickets stämning, utan vi böra på detta område gå fram med en större grad av säkerhet och främst rikta oss mot de mest orättvisa punkterna.

En sådan argumentering, som jag nu här gör gällande, fördes även vid föregående riksdag, och jag vill erinra om, att denna kammare vid 1913 års riksdag med så stor majoritet som 116 röster mot 48 avtog den framställning, som då förelåg om borttagande av växelstämpeln. Jag vill vidare, delvis med avseende å vad herr Fabian Månsson här anförde, nämna, hurusom vi tidigare haft en dylik stämpelskatt införd, vilken sedan vid ett tillfälle upphävdes för att återigen införas genom 1908 års förordning. Men det kan ju icke vara lämpligt att på detta sätt gå upp och ned, och denna stämpelsskatts historia visar kanske bäst, att planmässighet och system är erforderligt i detta fall liksom beträffande alla skattefrågor.

Jag ber att, med hänsyn till vad jag nu anført, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Källman*.

Herr R ö i n g: Herr talman, mina herrar! Säsom kammaren funnit av det föreliggande utskottsbetänkandet, har jag avgivit en blank reservation. Jag intager nu samma ståndpunkt som vid föregående riksdagar, då denna fråga behandlats, och är således fortfarande en bestämd motståndare till växelstämpelbeskattningen. Jag

Ang. stämpel-
skatten å
inrikes växlar.
(Forts.)

förstår till fullo, att det i år är svårare än under föregående år att borttaga denna skatt, som lämnar staten i årlig inkomst i runt tal 1,800,000 kronor, när vi stå inför ökade nya utgifter, speciellt till försvaret. Men jag vill dock med några ord angiva skälen för min ståndpunkt i frågan.

Bevillningsutskottets ärade vice ordförande yttrade nyss, att denna skatt bland folket ute i landet är lika impopulär som alla andra skatter. Jag tror, att han har orätt härvidlag. Att skatter över huvud taget icke äro populära, det må vara riktigt, men jag tror, att folket självt gör den reflexionen: att denna skatt är orättvisare än flertalet andra skatter. Jag har åtminstone den bestämda uppfattningen, att så är förhållandet.

Om jag först ser denna skatt ur näringslivets synpunkt, så torde meningarna vara delade, om denna extra beskattning drabbar näringsidkaren eller den konsumerande allmänheten. Men vad som är säkert det är, att när den direkt drabbar köpmannen och icke konsumenterna, så drabbar den de kapitalsvagare näringsidkarna och icke de kapitalstarka köpmännen eller industrierna. Tro ni, mina herrar, att t. ex. den svenska sockertrusten betalar ett enda öre i växelstämpelskatt? Nej, visst icke, denna trust bestämmer sina försäljningsvillkor så, att deras kunder icke erhålla någon kredit, utan måste kontant betala fakturabeloppet; och däraf följer, att ett dylikt bolag icke behöfver betala ett öre i kostnader för växelstämpel. Däremot, som sagt, drabbar denna skatt ofta den kapitalsvage köpmannen, som icke kan betala sina skulder kontant utan nödgas anhålla om kredit; då han får acceptera en växel och själf får betala växelstämpeln.

Men det är icke endast ur denna synpunkt, som man bör se frågan om det berättigade i denna beskattning, utan man får ej förbise, att förhållandena i vårt land vis-à-vis användandet af växlar äro så helt annorlunda mot i andra länder. Här rör sig stora delar af befolkningen, åtminstone i vissa provinser, med växlar. Jag hade tillfälle att för några år sedan hålla ett föredrag i Stockholms köpmansklubb angående växelstämpeln, och där behandlades samtidigt en annan fråga, som mycket nära berörde vårt bankliv, på grund varav ett flertal banker voro representerade vid mötet i fråga genom sina direktörer. Då framhölls av flera av dessa bankmän, att vid vissa avdelningskontor voro ackommodationsväxlarna, såsom även den första ärade talaren framhöll, 70 procent eller däröver av hela antalet växlar vid kontoret ifråga. Det är i allmänhet folk som lefva under små förhållanden, som ha sådana växlar, och de låta ofta dessa accepter omsättas, och vid varje omsättning måste de betala ny växelstämpel. Jag kan icke finna, att det är rätt, att staten, på sätt som nu sker, uttager en sådan skatt, som i allmänhet drabbar de kapitalsvaga här i landet.

Nu skall det ej förvåna mig, om den nuvarande finansministern liksom alla andra finansministrar av vilken politisk färg som helst anser, att det torde vara omöjligt att åtminstone för tillfället borttaga denna skatt. Alla finansministrar vilja naturligtvis behålla de möjligheter till inkomster, som staten har af en dylik skatt, ty de

inse, att det behöves penningar dels till de gamla utgifterna och dels till nya sådana. Men jag tillåter mig stryka under och påpeka för kammaren, att man icke alltid endast får taga hänsyn till, att herrar finansministrar, såsom skett under de sista åren upprepade gånger, både under den ena regeringen och under den andra framhållit, när växelstämpelfrågan behandlats här i riksdagen, att det icke går an ur budgetssynpunkt att just för tillfället åtminstone borttaga denna stämpelskatt. Hade riksdagen borttagit denna stämpelskatt, när fråga därom var före för några år sedan, vad hade följden då blivit? Jo, följden hade blivit den, att kassaförlagsfonden då måhända icke uppgått till det afsevärda belopp, vartill den nu stigit efter blott några få år. Vi ha här i riksdagen drivit en sådan skattepolitik, att riksdagen i skatter under några få år uttagit ett större belopp, än som varit behöfligt, för att låta kassaförlagsfonden växa upp till den summa, den var avsedd att komma upp till, när det beslutades, att fonden skulle bildas. Denna fond beräknas nu uppgå till minst 60 miljoner kronor. Hade vi då, när det hette, att det var så farligt att taga bort växelstämpeln, icke tagit alltför mycket hänsyn till vad de båda förutvarande finansministrarna af budgetsål framhöllo såsom en fara, hade visserligen kassaförlagsfonden varit några miljoner kronor mindre, men den hade dock i alla fall varit tillräckligt stor, i synnerhet om man tager hänsyn till det fåtal år, under vilka den har åstadkommit, låt vara av den orsaken, att dessa år ha varit ovanligt goda år för vårt näringsliv och därmed även för staten.

Jag kan därför, herr talman, av de principiella skäl, som jag nu framhållit, icke vara med om utskottets hemställan, utan yrkar bifall till den i ämnet väckta motionen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes av herr Bentsson i Kullen, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 2, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 112 ja mot 85 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

Ang. stämpel-
skatten å
inrikes värlar.
(Forts.)

§ 10.

Ang. dekore-
ring av andra
kammarens
plenisal.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande. nr 1. angående väckt motion om kompletterande dekorerings av andra kammarens plenisal; och yttrade därvid

Herr Vahlquist: Herr talman! Av det föreliggande utskottsbetänkandet framgår, att jag icke kunnat i allo instämma i utskottets yttrande. Jag har nämligen befarat, att i detta yttrande skulle kunna inläggas ett godkännande även av det förslag, vartill den nu ifrågasatta utredningen skulle kunna leda till. Jag har därför sökt förekomma denna uppfattning genom i min reservation föreslagen lydelse. Nu har emellertid såsom jag hört, första kammaren antagit utskottets hemställan med motiveringen oförändrad, och då tjänar det ju ingenting till att här yrka på bifall till den motivering, som jag föreslagit, ty även om andra kammaren skulle godkänna denna, skulle i alla händelser följden endast blifva, att genom kamrarnas skiljaktiga beslut, hela motiveringen fölle bort och endast klämman stå kvar. Vid sådant förhållande skall jag nu icke framställa något yrkande.

Medan jag emellertid har ordet, ber jag även att få yttra något angående de dekorativa anordningar, som för icke länge sedan blifvit gjorda här i andra kammarens sal. Jag är icke fackman, när det gäller att bedöma det konstnärliga i sådant arbete; jag tager dock för givet, att det från konstnärlig synpunkt är synnerligen framstående. Men å andra sidan, då man nu står i begrepp att uppgöra ett förslag till ytterligare dekorerings av salen, vore det synnerligen önskvärt, om de blivande dekoreringsarna icke höllos i samma mörka färgton som de hittills anbragta. I stället för att förläna ljus åt salen göra de densamma mörk, de absorbera ljuset i salen. Det vore därför önskvärt, om det kommande förslaget kunde, såvitt möjligt är, förhindra sådant, ty skall salens dekorerings fortgå i samma färgton, vore dekoreringsen hittills hållits, torde salen bli oerhört mörk.

Vidare synes det mig även, att man bör ha kostnadsfrågan något i tankarna vid förslagens uppgörande. Det är med all sannolikhet en rätt avsevärd kostnad, varom här blir fråga, när man tänker sig att de tre målningar, som redan utförts, kosta över 30,000 kronor. Riksdagen vill vara sparsam, och på densamma ställas högst nödiga anslagskrav, vilka måste tillgodoses, men i detta fall synes det mig åtminstone som om det måhända icke vore så alldeles väl använda penningar, att lägga ned över 10,000 kronor på var och en av dessa tre väggmålningar. Skall fortsättningen gå i samma stil, så blir det avsevärda belopp, som denna sals dekorerings kommer att kosta. Det synes mig emellertid som en lämplig dekorativ anordning av salen skulle kunna ske, utan att kostnaderna behöfve gå upp till allt för höga belopp.

Jag har, herr talman, såsom jag från början sade, icke något yrkande att här framställa, utan har endast här velat yttra dessa ord.

Med herr Vahlquist förenade sig herr *Hansson*.

Herr Söderberg i Hobborn: Herr talman! I mångt och mycket skulle även jag vilja instämma i vad den föregående ärade talaren här yttrat, då jag till fullt behjärtar och delar hans uppfattning angående de föreslagna dekoreringsarna av kammarens sal. Särskilt i vad han yttrade om önskvärdheten av, att man härvidlag söker få fram sådana färger, som ge åt rummet trevnad och icke göra, att det blir alltför mörkt o. s. v., instämmer jag fullkomligt med honom. Men jag vill i likhet med utskottet framhålla önskvärdheten av att när detta dekoreringsförslag blir färdigt, vi då icke blott få del därav, utan även få en utredning om de kostnader, som detsamma kommer att draga, ty jag förmodar, att det icke kommer att kosta så litet, om man verkligen skall giva dessa fält en konstnärlig utsmyckning. Utskottet har ansett, att om denna ifrågasatta dekoreringskommer till stånd, borde också ett kostnadsförslag bifogas förslaget och föreläggas riksdagen. Detta anser jag vara klokt och välbetänt och ber därför endast, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. dekore-
ring av andra
kammarens
plenisal.*

(Forts.)

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Slutligen föredrogos vart efter annat:

bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 2, angående vissa nybyggnads- och förändringsarbeten å riksbankens fastighet i Göteborg; och

nr 3, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor och avdelningskontor; samt

lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken samt lag om ändrad lydelse av 11 § i lagen om handräckning för fordrans utfående den 26 april 1907; och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1—5 samt 7—9 §§ i lagen om straffregister den 17 oktober 1900.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 12.

Avgåvos följande nya motioner nämligen av:

herr *Andersson* i Milsmaden, nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 8, angående upplåtande av vissa områden från förra militiebostället Long nr 3 Storegård i Skaraborgs län;

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 21. 3

herr *Indebetou m. fl.*, nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 85, med förslag till förordning om värnskatt m. m.; och herr *Thorsson*, nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts sistnämnda proposition.

Ifrågavarande motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående hälsovårdsnämnd och kostnader för hälsovård i viss del av landskommun, där den övriga delen förklarats skola lyda under hälsovårdsstadgans föreskrifter rörande stad; och

nr 3, i anledning av väckt motion angående sådan ändring i bestämmelserna om indelning i valkretsar för landstingsmannaval, att proportionellt valsätt må tillämpas i alla valkretsar;

statsutskottets utlåtande och memorial:

nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet; och

nr 13, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens åttonde huvudtitel; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å kalciumnitrat (norgesalpeter); och

nr 5, i anledning av väckta motioner angående skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om utredning och förslag rörande åtgärder för underlättande av sprittillverkning utav sulfitindustriens avfallsprodukter m. m.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Bengtsson</i> i Göteborg under 3 dagar fr. o. m. d. 25 juni,				
» <i>Johansson</i> i Mellbyn	»	9	»	» 26 »
» <i>Bäckström</i>	»	4	»	» 26 »
» <i>Olsson</i> i See	»	2	»	» 18 »
» <i>Torgén</i>	»	9	»	» 18 »
» <i>Holmdahl</i>	»	2	»	» 26 »
» <i>Engström</i>	»	5	»	» 25 »
» <i>Törnkvist</i>	»	6	»	» 26 »

herr *Dahlberg* under 3 dagar fr. o. m. d. 25 juni,
» *Helger* » 2 » » » 18 »
» *Wallentin* » 8 » » » 24 » och
» *Widlund* » 2 » » » 18 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,39 e. m.

In fidem.
Per Cronvall.
